

„Niemand weet dat Gorter hier woonde”

Interview

door Wilma de Rek

Bergstraat in Amersfoort had gewoon, sprong hij meteen in de auto om het huis te gaan bekijken. Hij belde aan op nummer 22.

Er werd niet opgedaan, maar na een tijdje kwam de buurvrouw naar buiten. „Weet u wel dat Herman Gorter hier gewoond heeft?” vroeg Versteeg streng. „Nee”, antwoordde de buurvrouw. „Maar weet u wel dat dit huis gesloopt wordt?”

Toen begon Versteegs eenzame strijd. Sinds de zomer van 1994 bejvert de Utrechtse leraar kunstgeschiedenis zich voor behoud van het pand Korte Bergstraat 22, waar Herman Gorter (1864-1927) ruim drie jaar van zijn leven doorbracht. Het huis staat, met nog een aantal andere woningen in de directe omgeving, op de nominatie om gesloopt te worden.

De kans dat Versteeg zijn zin krijgt, is heel klein. Dat er gesloopt wordt, staat vrijwel vast.

Toen Jaap Versteeg een paar maanden geleden in een biografie van Herman Gorter las dat de beroemde Nederlandse dichter aan de Korte

Versteeg betreurt dat. Hij zou graag zien dat de gemeente het Gorterhuis intact liet, en er een aan de Tachtigers gewijd stijlhuis van zou maken. Inmiddels heeft hij twee gemeenteraadsleden weten te overtuigen van het belang van behoud van het pand. Gedrieën bereiden ze een kleine tentoonstelling over de Tachtigers voor.

„Met die tentoonstelling willen we de aandacht vestigen op het feit dat Gorter hier heeft gewoond, want dat blijkt niemand te weten.”, zegt Versteeg. Elke vierkante meter van zijn huis getuigt van zijn enthousiasme voor de Beweging van Tachtig, de groep Nederlandse schrijvers, schilders en componisten die zich vanaf 1880 deed gelden en waartoe ook Herman Gorter behoorde.

In een antiek boekenkastje staan louter werken van Gorter en zijn tijdgenoten. Aan de muur hangen schilderijen van Tachtigers. Versteeg vindt alles wat met de Beweging van Tachtig te maken heeft interessant.

„De moderne kunst is begonnen bij de Tachtigers. De kruisbestuiving die er toen was tussen literatoren, musici en schilders is tamelijk uniek. En: men telefoonde niet, men schreef. Daardoor is alles zo goed te volgen.”

Herman Gorter was 25 jaar oud toen hij in januari 1890, als jonge doctor in de klassieke talen, met

zijn moeder van Amsterdam naar Amersfoort verhuisde om daar les te gaan geven aan het gymnasium. Een jaar eerder had hij zijn klassiek geworden epische gedicht Mei (een nieuwe lente en een nieuw geluid) voltooid. Gorter had ruim anderhalf jaar aan 'het ding', zoals hij Mei betitelde, gewerkt en hij had behoefte aan rust. Buurtbewoners zagen hem dagelijks rond de Amersfoortse heuvel hardlopen.

„Gorter is nu in Amersfoort zoooals je weet. Hij is in den laatsten tijd ook niet erg wel geweest, en schijnt zich overwerkt te hebben. Die jongen heeft een zwaar leven, behalve dat hij hard werkt, lijdt hij veel, waaraan weet ik niet. Maar ik weet wel dat hij blij is dat hij van Amsterdam weg is, en nu eindelijk op rust hoopt”, schreef Gorters goede vriend Alphons Diepenbroek aan A.W. Timmerman.

De gemeenteraad van Amersfoort had Gorter op 11 december 1889 benoemd tot docent oude talen. Het verhaal gaat dat de gemeenteraad hem verkozen had boven de andere kandidaat, ene R. Jesse uit Leiden, omdat Gorter in een vigilante, met hoge hoed en glacé handschoenen langs de raadsleden was gereden voor een persoonlijke kennismaking. Jesse droeg garen handschoenen.

De komst van Gorter was voor het kleine gymnasium (in totaal

zaten er zeventig leerlingen) een hele gebeurtenis. Alle docenten kenden de Mei, maar niemand had het gedicht gelezen en daarom werd besloten voor gezamenlijke rekening een exemplaar aan te schaffen. „Gorter verscheen, maar zoo wij hadden gehoopt, dat hij ons menige regel, die ons toen nog duister was, zou willen verklaren, dan zagen wij ons deerlijk teleurgesteld”, schreef docent Nederlands G.C. Hoogerwerf in 1890 in het Handelsblad.

Gorter was geen enthousiaste leraar. Hij kreeg tweeduizend gulden per jaar en werd geacht daarvoor 22 uur per week voor de klas te staan. Maar de dichter, die een hekel had aan domme leerlingen en ook onder zijn collega's geen vrienden maakte, vergat geregeld les te geven.

„Gorter had een gedicht gepubliceerd waarin voorkwam 'De zee, de zee, de zeeige zee-zee'. Ik had dat in de Nieuwe Gids gelezen, en de dag daarna, toen Gorter de klas binnenkwam, zat ik niet op, maar onder de bank. Op de vraag wat ik daar uitvoerde, antwoordde ik toen: 'Mijnheer, ik zoek mijn pen, mijn pen, mijn pennige pen-pen.'” Groeneveld werd de klas uitgegooid en kreeg een flinke trap onder zijn achterste na.

Niet lang na zijn komst naar Amersfoort trad Herman Gorter

in het huwelijk met Wies Cnoop Koopmans. Hij twijfelde hevig aan de juistheid van die beslissing, ondanks hun jarenlange verlovings. „Ik kan nooit een vrouw gelukkig maken”, schreef hij tobberig aan zijn moeder, en daarbij kwam dat hij heimelijk verliefd was op Wies' jongere nichtje. Maar moeder Gorter raadde haar zoon dringend aan met Wies te trouwen: „Zie je jongen, mijn hart gaat nu weer zoo als het altijd doet heelemaal over je heen, en zoo voel ik dat het eenigste en het beste is: met Wies te trouwen, haar liefde voor jou is zoooals ze wezen moet.”

Volgens Jaap Versteeg was de Amersfoortse tijd voor Herman Gorter er een van zielsontwikkeling. Ook voor Gorters dichtkunst markeren de Amersfoortse jaren een belangrijke periode. Hij schreef er zijn sensitivistische, hevig emotionele gedichten en kenteringssonnets, die nu gelden als de eerste experimentele poëzie in Nederland.

In 1893 betrok Gorter een woning in Bussum, aan de Nieuwe 's-Gravelandseweg 66, met uitzicht over de weilanden. Dat hij nog een tijdje op en neer moest pendelen naar Amersfoort, tot zijn dienstverband bij het gymnasium was afgelopen, nam Gorter voor lief. Zijn eigen gehechtheid aan de Korte Bergstraat is blijkbaar niet erg groot geweest.

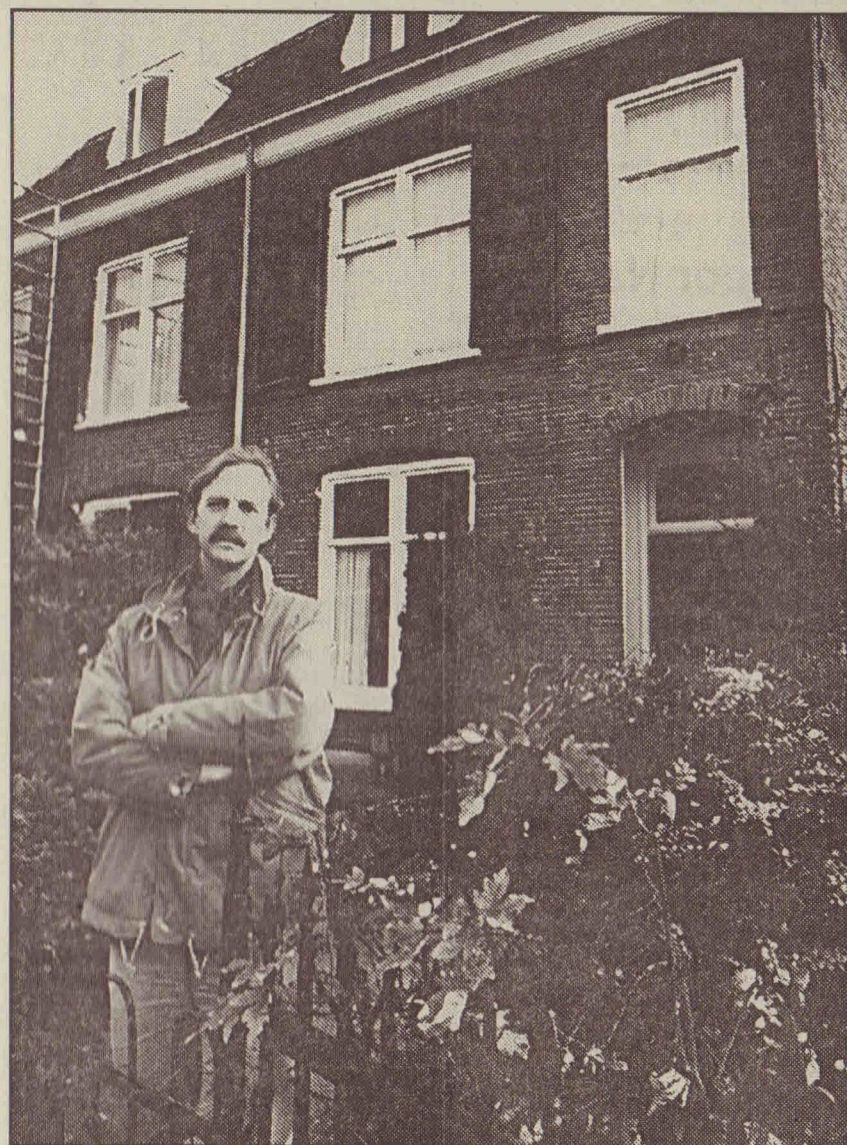

FOTO: GPD

• Jaap Versteeg voor het huis aan de Korte Bergstraat in Amersfoort, waar Herman Gorter enkele jaren woonde.